

11-10-2013

Baggrundsnotat om faglighed til oplæg om skolestørrelse

Sagsnr.
2013-0228565

Dokumentnr.
2013-0228565-6

Faglig- pædagogiske forhold omkring skolestørrelse

Sagsbehandler
Claus Detlev

Muligheder/udfordringer i forhold hertil kan samles i to grupper

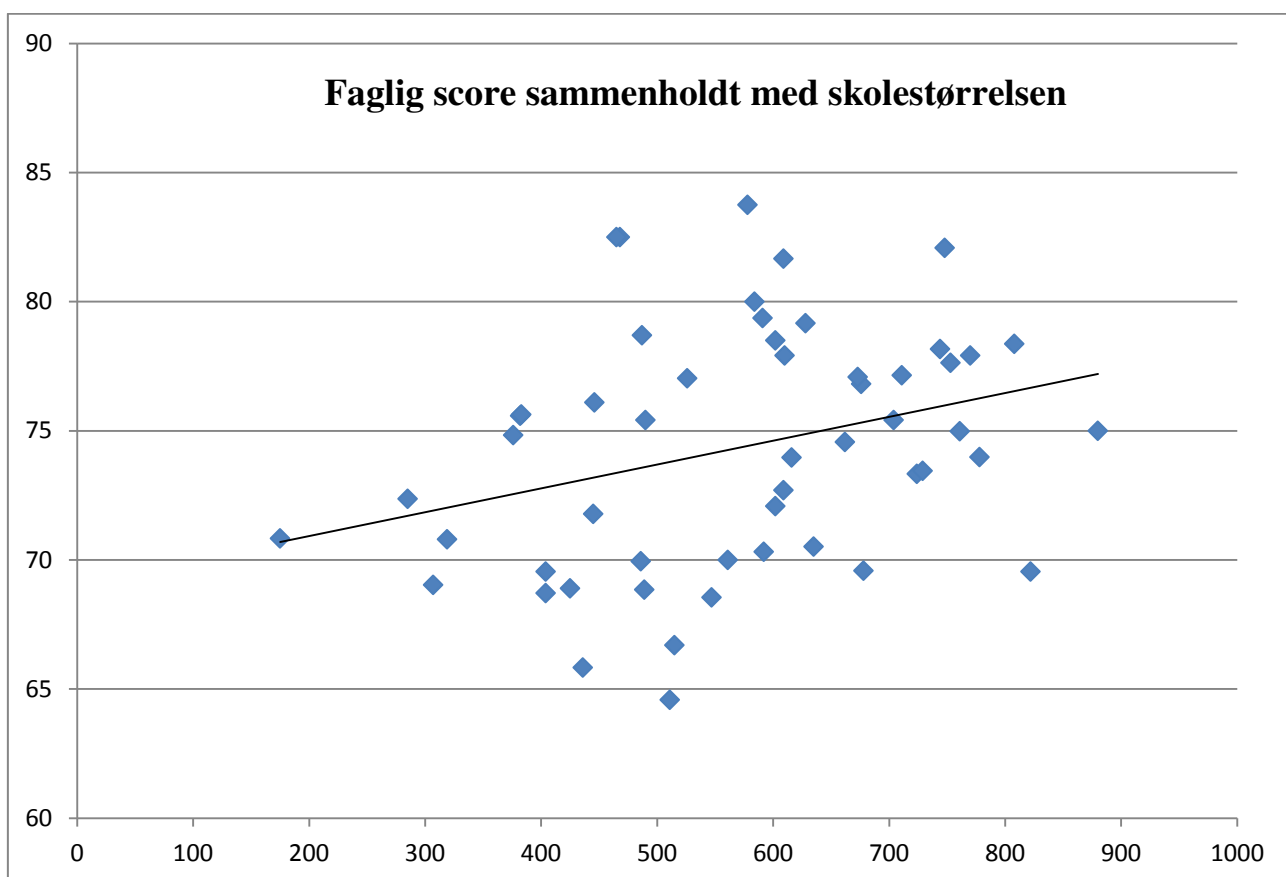
Forhold der er direkte knyttet til skolestørrelser

Der er hverken i internationale eller danske metaanalyser (analyser der samler erfaringer fra et større antal undersøgelser) evidens for, at skolestørrelsen isoleret betragtet har nogen indflydelse på elevernes resultater på folkeskoleniveau.

En internationale samling af metaanalyser (Hattie 2009) refererer ganske vist til en metaanalyse (Stekelenburg (1991) omfattende 10 undersøgelser, der ret tydeligt viser, at skoler med mellem 600 og 8-900 elever performer bedre end både mindre og større skoler. Men dels omfatter undersøgelserne kun high schools (groft sagt svarende til gymnasieniveau), dels er alle undersøgelser af ældre dato og dels er det meget vanskeligt at overføre erfaringer fra amerikanske skolesystemer til danske. Senere undersøgelser er i øvrigt mere nuancerede og påpeger fx, at lærere og elever på mindre skoler (igen high schools) har mere positive oplevelser af skolemiljøet (fx Newman et al (2006)). Andre senere undersøgelser bekræfter dog, at på skoler med mellem 600 og 800 elever er lærerne mere tilbøjelige til at samarbejde og gennemføre team-teaching (Lee & Smith (1993;1997).

Dansk Clearinghouse sammenfatter, at der ikke er evidens for, at skolestørrelsen har nogen betydning: ”Vores resultater bør lukke for det pædagogiske argument, at vi skal have større skoler, fordi eleverne her klarer sig bedre, eller at små skoler er bedre end store. I den internationale forskning, som vi har undersøgt, er der hverken belæg for det ene eller det andet synspunkt. Man kan givetvis finde store skoler, hvor eleverne klarer sig rigtigt godt, men det kan altså ikke bevises, at de klarer sig godt, fordi skolen er stor. Det kan f. eks. skyldes, at lærerne på netop den skole er dygtige,” skriver Sven Erik Nordenbo, der er professor på Dansk Clearinghouse, på DPU's hjemmeside.

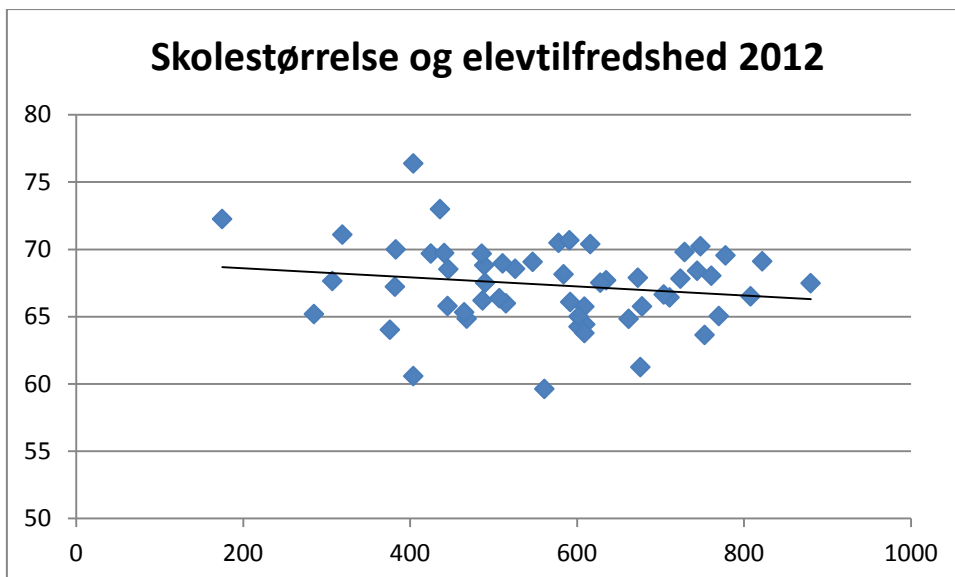
Københavnske data er knyttet til PISA København 2004 og 2007. Af begge disse undersøgelser fremgår det, at der ikke kan konstateres nogen sammenhæng mellem skolestørrelse og elevresultater. Kvalitetsrapport 2012 har to måltal for faglig kvalitet (resultater ved afsluttende prøver omregnet til procent af topkarakteren 12 og andel i ungdomsuddannelse efter 11 måneder). Den samlede score af disse to tal over for skolestørrelsen viser følgende:

Hver prik repræsenterer en skole

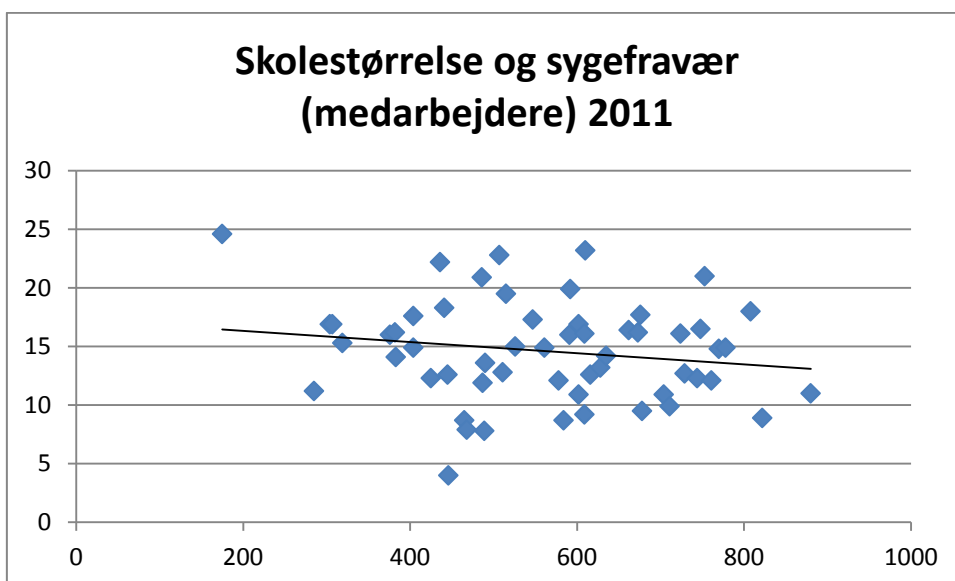
Der er heller ikke her nogen entydig sammenhæng mellem faglige resultater og skolestørrelse i København – men dog en tendens til, at højt fagligt resultat følger skolestørrelsen. Imidlertid er det ikke muligt at vide, hvad der er årsag, og hvad der er virkning. Det kan meget vel være, at der er en elevflugt fra de skoler, som af andre årsager scorer lavt. Omvendt vil en skole ikke kunne vokse i størrelse ud over en vis grænse, selv om gode resultater lokker mange forældre til.

Skolestørrelse og elevtilfredshed

Også her repræsenterer hver prik en skole. Den lodrette akse angiver i en score fra 0-100, hvor tilfredse eleverne på 4.-9. klassetrin gennemsnitligt er med deres skole (fra Københavnerbarometer 2012). Vandret angiver igen skolestørrelse i antal elever. Heller ikke her er der en statistisk påviselig sammenhæng mellem skolestørrelse og i dette tilfælde elevtilfredshed.

Skolestørrelse og medarbejdernes sygefravær

Den lodrette akse angiver det gennemsnitlige antal sygedage (dagsværk). Vandret angiver igen skolestørrelse i antal elever. Heller ikke her er der en statistisk påviselig sammenhæng mellem skolestørrelse og i dette tilfælde medarbejderfravær.

Skolestørrelse og garantiordning(mht. timetal) efter skolereform. Med skolereformen vil skolerne fra 2014 skulle give alle elever et timetal, der samlet set svarer til de nye vejledende timetal. I øjeblikket får skolerne en garantibevisning, som gør det muligt uanset klassekvotienter at sikre eleverne det nuværende minimumstimetal. Hvis en skole er så lille, at det i sig selv betyder udgifter til garantibevisning, vil den samme skole efter reformen skulle tildeles en væsentlig større garantiudmelding, alternativt få reduceret sit økonomiske råderum.

Begrundede antagelser om betydningen af skolestørrelse

Imidlertid kan man godt opstille rimelig underbyggede hypoteser om, at en række forhold relateret til skolestørrelse har en potentiel indflydelse på undervisningens kvalitet. Der er altså tale om forhold, som ledelse og ansatte skal arbejde bevidst med for at høste potentielle gevinster. Disse forhold er i det følgende ridset op. Overvejelserne baserer sig på et notat fra 2011 men er opdateret med de perspektiver, som en kommende skolereform giver anledning til.

Det neutrale begreb *enheder* dækker over én skole *eller* to eller flere skoler med fælles ledelse.

Lærerkompetencer og brug af disse Store enheder har størst mulighed for at rumme et bredt og fyldestgørende spektrum af lærerkompetencer både i forhold til fag og klassetrin. Samtidig vil der være bedst mulighed for, at lærere kan komme til at undervise i de fag, de er mest kvalificerede i, hvorimod små enheder kræver, at lærere kan undervise i mange fag. Ovenstående udsagn gælder, når enheden er en stor skole. Det gælder også, hvis enheden er en gruppe af skoler, forudsat at læreren i praksis kan varetage undervisning på flere skoler tilknyttet enheden. Her skal man dog være opmærksom på, at transporttid betyder merudgift, ligesom krav om tid til samarbejdet på påregnes. Dette aspekt får en særlig betydning fra 2020, hvor der forventes et krav om, at lærere kun må undervise i fag, hvor de har kompetencer på linjefagsniveau. Her vil små skoler kunne få alvorlige problemer med linjefagsdækning i de mindre fag – eller der vil være store krav til supplerende linjefagsuddannelse.

Fagteam Store enheder rummer bedst mulighed for, at lærere kan indgå i fagteam (af fx matematiklærere), der kan understøtte og vedligeholde professionsudviklingen. Ovenstående udsagn gælder, når enheden er en stor skole. Det gælder også, hvis enheden er skoler i et distrikt, sådan som det kendes i vejledernetværk. Her gælder samme økonomiske overvejelser som ved forrige punkt.

Dynamik i elevgruppen Store enheder har bedre end små enheder mulighed for at opretholde en passende klassestørrelse. Det tillader derfor den dynamik i elevgruppen, der bl.a. skal bruges i et læringsrum. På samme måde giver flere klasser på hvert trin flere

muligheder for kammeratskaber. Ovenstående udsagn gælder, når enheden er en stor skole. Små skoler kan forsøge at slå klassetrin sammen for at skabe et mere dynamisk fællesskab, men det rejser andre problemer (organisatorisk, fagligt). Dynamikken fra den bredt sammensatte lærergruppe mangler her.

Tryghed og overskuelighed Mindre enheder opleves mere trygge og overskuelige for børnene. Ovenstående udsagn gælder, når enheden er en lille eller mellemstor skole. Erfaringer viser, at en afdelingsopdeling kan give tilstrækkeligt trygge og overskuelige enheder også på store skoler. Dette forudsætter dog, at der arbejdes med skolens fysiske rammer og organisering

Holddannelser, linjeopdeling, tilbudsfag og valgfag I store enheder er det lettere at gennemføre organisatorisk holddannelse (elevgrupper med ensartede behov vil kunne blive så store, at det er realistisk at etablere dem som hold i undervisningen) samt at give bæredygtigt tilbud omfattende tysk og fransk. Det samme gælder bredden i valgfagstilbud. Det er dog en forudsætning, at der er tilstrækkelig overkapacitet på lokaleområder. Ovenstående udsagn gælder, når enheden er en stor skole. Det gælder også, hvis enheden er samarbejdende skoler, men med den begrænsning, at mere spontane holddannelser på tværs af skolerne er udelukkede. I forhold til tilbudsfag og valgfag burde argumentet holde, også selv om de store elever skal pendle mellem forskellige geografiske adresser. En del skoler arbejder med eller overvejer linjeopdeling. Også her vil større skoler lettere kunne etablere et rimeligt antal valgmuligheder samt kunne undgå uøkonomisk små hold. Folkeskolereformen åbner for en udvidet anvendelse af sådanne muligheder.

Fleksible skemaer I enheder af en vis størrelse og med afdelingsopdeling kan der opnås maksimal fleksibilitet, således at skemaændringer i en afdeling kan ske uden konsekvenser for resten af enheden. Derved mindskes den negative effekt af lærerfravær og undervisningen kan lettere tilpasses opståede behov. Enheden kan være en stor eller mellemstor skole med de økonomiske fordele, det indebærer, forudsat at den er afdelingsopdelt. Enheden kan også være samarbejdende skoler, forudsat at de enkelte skoler fungerer som afdelinger af den samlede enhed.

Faglokaler og lokalefleksibilitet Helt afhængig af forhold som fx en skolebygningens alder, overordnede indretning eller fysiske placering i forhold til omgivelser vil mindre enheder generelt ofte være præget af en meget høj udnyttelsesgrad af alle eksisterende kvadratmetre. I de tilfælde hvor en høj udnyttelsesgrad også opleves som en begrænsende faktor, kan de manglende kvadratmetre modvirke læreres mulighed for at anvende tidssvarende undervisnings- og organisationsformer. Oftest er det imidlertid ikke antallet af kvadratmetre, der er den største udfordring ved indretningen af en

skole, men nok så meget elevs og lærers forestillinger om, hvordan undervisningens rum ser ud og udnyttes.

Der ville kunne høstes fordele ved at indrette skoler, der kan trække på fælles fagområder placerede et centralt sted i distriktet eller byen, jf. fx Science-center, økobaser og Billedskolen eller i tilknytning til profilskoler (fx Utterslev Skole). Ovenstående udsagn gælder, når enheden er en stor skole, idet store enheder kan tilbyde en mangfoldighed af forskellige rum, en større fleksibilitet og desuden rumme en reserve af endnu ikke udnyttet plads, om end selve ideen om egentlige faglokaler stiller sig i vejen for en effektiv udnyttelse af kapacitet ift. rum og udstyr.

For en stor skole fordelt på flere adresser gælder dette også, såfremt det er realistisk, at eleverne flytter mellem adresserne.

Ovenstående udsagn gælder i nogen grad, hvis enheder er en mindre skole, såfremt der indrettes fagområder i stedet for faglokaler.

Ledelsesrekruttering Store enheder rummer flere ledelsesfaglige udfordringer end små enheder, hvad der antages at tiltrække netop den ønskede ledertype. Samtidig vil færre skoleledere betyde en lettere opfyldelse af rekrutteringsbehovet. Ovenstående udsagn gælder, når enheden er en stor skole. Det gælder også, hvis enheden er flere skoler med fælles ledelse, men kun hvis den store enhed åbner spændende, faglige udviklingsmuligheder. Hvis den er kunstigt etableret, fx omfattende flere skoler, som hverken geografisk, bygningsmæssigt eller kulturelt går i spænd, vil enheden snarere skræmme lederemner bort.

Begrebet afdelingsopdeling dækker over, at klasserne er grupperet med et fællesskab som i nogen grad afgrænser fra resten af skolen, og at hver afdeling har en lærergruppe knyttet til sig, som (stort set) kun har timer i den pågældende afdeling.

Undersøgelser viser, at der på skoler med tydelig afdelingsopdeling let kan udvikles forskellige kulturer i de forskellige afdelinger (hvis den enkelte lærer entydigt er placeret i én afdeling). Ud over problemer med sammenhængskraften på skolen vil dette betyde, at elevernes skift mellem afdelingerne på godt og ondt kan sammenlignes med egentlige skoleskift.

Overordnet er der afslutningsvist en række forhold, der skal tages højde for i en faglig bæredygtig strukturtilpasning; disse kan kort opsummeres som:

- Uro omkring sammenlægning og urealistiske forestillinger om modellers potentialer kan medføre forøget flugt til privatskoler
- Uro omkring sammenlægning kan betyde, at andre initiativer ikke får den ønskede effekt

- Sammenlægninger, som ikke følges op af tilpasning af fysiske rammer, kan betyde, at notatets potentielle faglige gevinster ikke opnås